

Чувай се себе си

Григор Ст. Пърличев

1866 г., Охрид

Слово на Григор Пърличев произнесено през 1866 г. по случай завършването на учебната година в охридското елинско училище, където Пърличев е бил учител. Речта е публикувана в цариградския български вестник "Время" (броеве 1, 2, 3 от 13, 20 и 27 август 1866).

Словото е отекстувано от „Григор Пърличев. Избрани произведения“, 1980 г., София, където е поместено с опростен правопис.

Вистина е, щото със Святий Дух е написано священото писание; вистина е, щото мъдростта Божия ся находжат в священото писание и щото сам Бог говорит в него. Сичките божествени закони ся находжат в църковните книги. Сичките обаче Бог ги събра в една реч: “Чувай се себе си”. Оттука можиме да разбериме, щото Божията мъдрост е глубока без дно. Защото лесно е от една реч да извадит човек многу речове, обаче многу речове да ги съберет в една реч — това е мъчно, това е Божия мъдрост.

Когато го създаде Бог човека, му даде еден закон и му рече: “Чувай се себе си”. Вистина, овай закон не го написа Бог на книга, ни на плоча, обаче го написа право в человеческото сърце: “Чувай се”. Бог рече на човека: “Кога не ке можеш сам себе си да се чуваш, тога яс ке те чувам. Обаче, докаде можиш, чувай се, защото не ке ме имаш секога помощник. Аз ти дадох разум, чувай се; ако се не чуваш, ке седиш беден, злощастен и намурчен, и болести ке бидат на главата твоя, и колку си по-премуществен от другите животинки, толку и болестите твои ке бидат по-големи и по-страшни. Ако си болен, и злощастен, и сиромах, у тебе е вината, понеже яс не съм съгласен да имат злосчастия по земята. Ако сакаш да бидиш благополучен, чувай се. Секога кога ке го преступиш той закон, знай си, що злосчасти ке те найт. Ево те сторих цар на сичките твари (дихания), ево те сторих спроти мене, спроти лицето мое, да любиш харното и да ненавиждаш лошето, да чиниш това, що ти е полезно. Ако сториш добро другому, сам себе си чуваш, защото и другийт добро ке ти сторит; ако отбегваш от лошето, сам себе си чуваш защото и другийт не ке ти сторит лоше. Еден е законът мой: “Чувай се”, и той закон ти го написах в сърцето с живо писмо. Заедно с овай закон кладох в сърцето твое и съвест.

Кога ке сториш добро съвестта ке ся сетит, щото добро си сторил, и ке те похвали, и ке бидиш радостен и благодарен; а кога ке сториш зло, съвестта ке се сетит и ке се надкренит разпалена како некой страшен съдник, и ке ти викат от сърце, що зло си сторил, и ти ке бидеш намурчен, нерадостен, немирнен, и каде би то не било да ходиш, съдникът е заедно с тебе како сенката, що не ся делит от тебе, и ке ти викат, защо го стори злото, и сон мирен не ке ти оставит, и на сънът ке ти викат и ке те клюкат, и радостта ке побегнит от тебе, и пак накрай скришното ке се явит, та тога сичките ке те ненавиждат, и най-своите, и ако люгийто не можат да ти надплатат за лошето, яс ке ти плата”.

Ова рече Бог, и овай е законът негов единак (единствен): “Чувай се”. Ведно откак се исплуди народът, и греховете се намножиха, го ужали Бог народът и му пуци пророци, и му даде

закони писани. Кои са тия закони, секой ги знайт: да не крадиш, да не мамиш, да не тепаш, и много други закони, що запирает от секакъв грех. Обаче пак сичките тие закони ги събра в една реч: “Чувай се”. Що ке речит да не крадиш? Ке речит “чувай се”, защото крадейнето ке го сториш със страх и потрес, и потем (подир) крадейнето ке бидиш потресен, и ке ти се чинит, що сичкийт народ тебе те тражит и на тебе си имат очите, та така никой път радост и веселие не ке видиш. Що ке речит да не мамиш? Ке речит “чувай се”, защото ако те разберат що мамиш, сетне вистина да велиш, никой не ке ти верват. Що ке речит да не тепаш? Ке речит “чувай се”, защото никоя работа не останува довека скришна. Той що тепат, и него ке го отепает, и ако люгийето не может да ти платет, Бог ке ти платит.

Сичките закони са еден закон: “Чувай се”. Овай закон е како море, а другите свите како реки: ходее тде ходее, и все в морето истеквае. Прочее, ке речиш ти, да се чуваме само. Ех, лесно било! Не! Много мачно е! У нас чувайне нема. Европейцът се чуват: той зимат две кучиня от една майка и ги ранит едното в чиста хава, другото в нечиста, и оттука искусвит, що зиян носит хавата нечиста; пак зимат други две, едното го мието, другото – не, и оттука искусвит, що зиян носит нечистотията; пак зимат други две, едното го пушат на лов, другото го държит вързано да не мардат, и оттука искусвит колко е зиянлия неработайнето. Та за него велям яс, защото се чуват. Овай закон Бог го написа в сърцето на сичките люгие и на всите народи. Затова секой човек, хер колку необразован да е, хер колку див да е, и с дивотиите да живит, пак се думат за себе що му е полезно и що не му е полезно. Ако да видит ягне, не го брига, а ако видит змия, бегат, се чуват. Кой го научи да егат? Закон Божий. Едно малко рульче, откак ке испита еднуш, че огнот горил, сетне веке бегат от огнот, се чуват. Дете мало, ако паднит от високо, не страдат голем вред. Защо? Защото нема разум. Това не можит да се чуват; него Бог го чуват. А един възрастен човек да паднит от тая висина, си скаршват рака, или нога, или люкейникът, и умира. Защо? Защо нему Бог му дал разум и му рече: “Чувай се”. Кога да се погодиш нечист в ръце или в трупът, не ке узнаиш една тежна, едно безпокойствие? Това що е? Това ти велит “чувай се, биди чистотен”, и ти ке станиш, ке ся измиеш, и в чяса ке ся успокоиш. Прочее, една стара жена, що ти велит: “Синко, ако сакаш да ти трайт детето, не мии го цела година”, н ти, ако я почуеш, лесно можиш да го умриш, и ако тн останит живо, живота негова ке бидит църна. Гледаш едно дете глупаво: разве Бог го сторил такво? Не! Майка му не го зачува. Кога да ся погодиш без работа, нигде не те земат, си немирен, и лебът без похта го ядеш. Това що е? Това е вродено поучение, че неработанието е вред голем не саде на трупът, туку и на умът и на кесето. Затова се рече, че неработанието е майка на сичките злини и беда. Кога да ся погодиш преяден или препиян, нигде не те земат, и сон спокоен нема да видиш. Тога законът Божий ти викат: “Чувай се”. И ако имаш разум, сетне ке се чуваш.

Но ке речиш ти: Како можиме нне да ся чуваме от все? Кога Бог дал рофия (молния), рофията паднит на кука висока и я уриват н човека опервит, како ке ся чуваш? Имат средство! Имат! Прочее, кое е средството? Не можиме денеска да го нзречиме; това ся учит на училище. А ти в дожливо време си излегол по високи места със сенка (умбрела), та рофията си е поводитил по железото и те отепала; кой ти е внноват? “Но що знам аз, що рофнята се водила по железото?” Ех, учи, да знаиш да ся чуваш. Ако ти го расипит лозето слана, та се поплачиш, европейцът те имат за бърлив; ти му ся чудиш на зборът и ся удивляваш, а той ти велит: “Защо си глупав? Кога го пулиш времето студено, стани нока и покри си го лозето со рогузи, за да го чуваш.” Но лозето ми е далеку, и камо толко рогузи, камо толку пари? Ти знаеш, не хули Бога; печали, да имаш. Остави я мотиката, рани коприна. Но ке речиш ти; “Како можиме да ся чуваме? Ево Бог дал холера”. Машала де сана! Разве Бог е джелат? Бог не пушат холера, а народите. Холерага излеговит от Хиндия. Тамо имат блатища широки, и от тех ся заразява воздухът и люгето. Бог велит “Чувай се. Исушн блатата, да нема холера”.

Затова европейците станаа да исушеет блатата ся чуваат. Ако некой болен ся поплачи на един лекар умен и да му речит: “Аман, ти ся молям, избавление за мене! Съм болен, и пет деца имам болни скапани, н друзн пет имам закопани. Ова зараза ми е шубе да не дойде от соседите, защото и тие са болни”, тога лекарът ке му речит “Каде беше досега? Ти, човече, си бил никаква вера! Защо не си ся чувал? И ти, човече, ми ся пулиш не саде бѣбрив и глупав, туку и катил”. “Защо, учителю?” “Защо си ги опрал чедата свои; и ако некое чедо ти останнт живо законо требува да те опернт”. “Како?” “Така, верно” “Аман, средство за мене!” “Средство? Не седи в блатото и в смърдеа; бегай!” “А че яс не знаех, що блатото било лоше!” “Учи, да знанш да ся чуваш!”

Цели народи вървеет живот дълга без никоя болест, и не им требит ни сишар, ни лекове, ни разноски. Како? Тамо лекарът требит да бидит многу кямил; второ, той требит да е главен за една маала и ката ден да чинит визити по всите куки – не болни да ги лекуват, а с поучения да ги чуват да не пострадает никаква болест. Защото ако некой се поболит, лекарът е длъжен да го лекува от кесе. А мегю нас не да речите, че ся находдат ни еден човек без никоя помощ; - не, никако не! Каде що немаат учение, немаат чувайне.

Сега хайде да видиме, разве само за люгето е овай закон. Ако беше само за люгето, тога само люгето ке ся чувая, саде люгето ке бежа във векот, а друзите твари ке ся вид не видя от векот. Обаче сакайнето Божие не е такво. Бог сакат да е украсен векот със секакви твари; затова той закон го даде не само за люгето, туку и на сите твари. Затова ягнето, кога да видит вълк, бегат, ся чуват; малоо рибче, кога да видит риба голема, бегат, ся чуват; голоп, кога да видит сокол, бегат, ся чуват; пиле, кога да види страчка, бегат, и кокошката майка му ся хварлят како орел на страчката и си го чуват пилето.

Ако не царуваше овой закон по всийт век, непременно в сто години всекоя твар ке ся вид не видеше и земята ке останеше гола и пуста. Обаче Божийт закон е еден: “Чувай се”, и секой го знаит и ся чуват, и така всичките твари ся плодеет, и земята е красна с ним. Никой не можит да речит: “Мене ми е простено ер що да сторам, защо яс не го знам законът Божий”. Законът Божий е един: “чувай се”, и всекой го знаит.

За една работа чесна ер кого и да опиташ, ке ти се отговорит, защо е чесна, а за лошето всичките ти се отговарят, що е лоше.

Обаче можнте да ми речите мене, що, когато бил един зборът Божий, що нужда да се приказит все едно по църквите и по всякое събрание? Хай, хай, нужда голема е! Зборът Божий вистина еден е, обаче толку глъбок е, толку тежък е, и умът човешки толку е плитък и тесен, щото требит ката ден да ся тълкуват зборът Божий и да ся прикажуват, и пак не можиме да го разбервиме хубаво. Спроти священнте книги човекът е токмо с говедата и многу пъти от говедата по-будала. Пойкетот от говедата, кога да се поболееет, си знает къде им е лекът и го најжвейт; а човекът болен е, и не знайт коя трева му е лек: на тая трева сedit и не знайт, че тая му е лек; нея я газит и не знайт, че тая му е церът. Мравата в лето лупат и ся трудит, в зиме сефа чинит и ся веселит със зайрето, що си го е събрала с пот. А люге мнозина, кога е време за работайне, спиет; кога е време за спокойствие, тога ке им дойдит умът: на младост преядени и украсени, на старост гладни и голи. Пчелите си нмает царщина чудна, н царица умна, и закони наредени како люге, и троха по-харно от люгето. Мегю ним всекоя пчела колку работат, толку чест имат; колку достойна е, толку храна й даваат. Прочее, ке речиш, що само човекът имат разум, другите твари немаат. Така е; обаче що му е потребен разумът, кога разумът го учит за харно, а той правит лошо? Кое говедо си видел ти да ся плашит от магия, или от вопери, или от страчкино разбивайне? Обаче всите овие глупавщини човекът ги имат. Кога да видиш едно дете разгалено, тога готов си да му речиш на татко му умни зборове: “Чувай се, зере детето ти немаат харни знакове. Дай му добри наставления дури е

мало. Детето що ќе го учиш, това ќе научит. Детето е книга бела – що ќе напишеш, това ќе останит в неа.” Сега, имаш разум да му дайш добри наставления другетому, а чему ти е разумът, кога сам ти не го слушаш, кога сам ти детето го галиш и не го наставляваш? Кога това куцат и тебе ти се чинит, че летат? Кога това е завесено, а тебе ти ся пулнт сокол в очите, и ако да го покарат некой, ся лютиш и не ся думаш, че воспнтанието е първо учение н наи-големо, и че учението е съвсем по пустиня без воспитание? Та човекът имал разум! Що му е потребен разумът, кога той му велит: “Господине, не имай парите како Бога, туку живи човешки и стори некое добро на сиромашията чесна, понеже утре ќе умреш и стоката ќе я остаиш на некой си далечен, що не потнал за неа и той ќе я харчит и гробът ќе ти го ругат; или ќе я остаиш на некой си син развратен, та със стоката ти още понке ќе ся развратит, и ќе харчит, и ќе ти го ругат името мъртво” Що мн е потребен разум, кога той ми велит: “не мами, не предавай”, а яс не го слушам? Що ти е потребен разум, кога той ти велит: “Чувай си я таткојната и люби я неа пойке от все!” Що ти е потребен разумът, кога той ти велит: “Учи майкин јазик, защото е лесен и ќе те просветит в мало време”, а ти ми учиш елиника, и нищо не разбервиш ни у църква, ни у училище, и пак си малчиш, и не ся чуваш, и не ся разбудуваш? Ево яс велам, че по-лесно ся учат десет јазици европейски, отщото елинский јазик сам еден. Ево яс подпис ти давам: предај ми го чедото твое на 8 години яс да му бидам татко и майка, и пак на 12 години възраст да ти го вручам да знаит три јазици европейски, в 4 години да придобие ум царский, да можит да ся съдружават с учени маже, да можит да управляват куќа, дуќан и мааза. А ти ми го учиш детето елиника, и за да разберит две или три алфи, требит да го учиш до 25 години възраст. И наконец що научило? Како богове биле многу, како и звездите биле богове, како богове се чиниле, како яделе, пиеле и ся пияниле, како прадедовците биле мошне юнаци гърци, какви юнаци сторице, и друзи истории, що никаков ум човешкий не ги хващат. Сичката умщина човешка ся наожвит в денешните европейски јазици, и кърците, кои сакат да си го образуват детето, го пушат в Европа, зашто и лесно јазик ќе го научит в три месеци, и многу сведения ќе стечит; а елинскийјазик и многу мачен е, и никоя полза немаг – само приказки и проч. Що ти е потребен разумът, кога той ти велит: “храни коприна”, а ти от мотиката рѣка не търгаш? Що ти е потребен разум, кога ти садиш църници и съседът ти ги корнит, а ти му малчиш како нем, обаче знаиш, што царът ти е татко милостивен? А ти што правиш? Седиш, ся караш, и го клениш владиката. Бог не рекал да клениш, току да са чуваш; не рекал да го биеш въздухът със сборои праздни, туку да ся чуваш. Чувай се, та да видиш сетне како и на таткојњята всето добро ќе сториш, и владиката ќе го сториш ягне, ќе го донесеш на прав път. Чему ти е разумът, кога всекое харно го бора-виш за лошо, а лошото за харно? Та, како пулите, вистина е това, што велит светото писание, што човекът става некога по-будала от говедата. Що ти е потребен разум, кога от нечувајне си болен, и лек не бараш, и велиш што ќе речит Бог? Бог ти рече: “Чувай се!”

Здумайте, господа, што за никоя твар немаг толку болести, колку за човекът. Защо? Защо никоя твар не го престъпвит законът, колку човекът; зашто никоя твар немаг толку нужда, колку имат човекът. Ние не ни е доста това, што е нужно, туку сакаме и хиляди работи непотребни, што са вредни за здравието, на умът, и на кесето. И да се опитаме себе си, дали сме достойни за салтанат. Разумът ќе ни речит: “Не сте достойни, туку търгайте рѣка и чувайте се, понеже салтанатот расипуват куќи, и градои, и царства. Подумайте се, че човекът, откога ќе се родит докога ќе умрит и докога ќе се стопит, все смърдей е, и што фудулокът на човека е голем резиллок и голема будалщина. А ние што правиме? Що съм яс, што си ти? Нищо не си, чело-вече! Ние всите работи с фудулок ги чиниме. Децата за фудулок ги пушаме да учат грѣцки, не да научеет нешо. Ако сакахме да ги научиме, ќе ги учехме майкин јазик. Хаир! Грѣцкото по-ихтибарлия! У църков за големлук ходиме, не за да разбираме нешо, и крѣстането и това с фудулок го правиме.

Европейци милионари не пиеет ни вино, ни ракия, ни кафе. Защо? Защо не им ражда земята, та не седеет да испушеет парите в чужда земя. Вино си праеет от ячмен, евтино, и кафе си праеет от желад, и евтино, и здраво. Европейци, шо ги праеет сукното и кумашите, сами ги праеет, и сами не ги носеет, туку носеет вълнено и ленено и конопено – и мажи, и жени, а скапите работи нам ни ги продаваеет. Волната от нас е купуваеет 10 гр. Оката, и пак нам ни я продаваеет 100 гр. Оката. Коприната от нас я купуваеет 1 гр. Драмът, и от нея правееет кроазе, и пак нам ни го продаваеет по 40 гр. Драмът, а сами тие акроазе не носеет, туку лен и коноп. Та ние не сме достойни за никаков салтанат; отдвай сме достойни да носиме шаак, шо можиме сами да го правиме. Прочее, ти, господине, ке ми речиш, шо го хвалиш шаакът, защо не го носиш? — Защо яс носам платно по-евтино от шаак. Виноват е пастирът, шо с логът сиромашкий имат рубли (дрехи) от 30000 гр., кога евангелието му порачвит да живит како пустинник. Пак и затова не можиме да го хулимe, защо Бог не рече “хули го другиго”, туку “чувай се сам себе си”. Како? Ние сме имали разум? Шо ходиме на Митрополия и му целуваме ръка на един човек, шо ни употребляват како сакат, и му ходиме заедно с жените наши и тамо пулимe един селянин, брат наш, сух и умилен от сиромашия, каде му сакает за една венчанина 500 гр и той сиромаш със сълзи ги броит парите, и ние го пулимe и знаиме, че е брат наш; и разумът велит: “Чувай го оваго сиромаша, защото, ако чуваш него, сам себе си чуваш” и можиме с един сбор да му поможиме, и не му поможвиме; и селянинът беднийт, откако ке ги отброит парите и неке му останит нищо за бракът, ги креват очите и пулит владика столисан (украшен), пулит нас столисани, пулит жените наши обиколисани с флорин, и бисер, и коприна, и тога той завалия издишват глъбоко от сърце: “Ах, яс сиромаш, за мене немат Бог!” А ние и на якът негов се смеиме. Е, слепи, слепи! Не знаиме, че той як не само Бога, туку и мъртвите ке ги разбудит!

Кога Бог ти викат “чувай се”, многу повеке ти викат да си я чуваш таткойната. Затова, ер колку да бидит човек глупав и нечестен, пак таткойната му е най-мила на векът. Защо татко имаме еден, а таткойната е многу таткои; майка имаме една, а таткойната е хиляди майки; братя имаме пет или десет, а таткойната е неброени братя. Еден човек, шо не си я милвит таткойната пойке от татка и майка и пойке от себе си, той е многу по-бетер от говедата; понеже ластоиците пулимe на пролет с каква радост си идеет на таткойната с каква радост си го познават седелото, каде шо са родени. Та ние сме имале разум! Ние сме ся чувале! Шо да е кабил и таткойната и чедата наши да му ги продаиме на владиката! Защо? Защо ни сторил една визита. Ние сме имале разум, шо не саде таткойната не си я чуваме, туку и тия, шо ни я чуваеет, и них ги предаваме. Не са учителите тие, шо ви кажвеет правий път? Не са учителите тие, шо ви го чуваеет стадото от вълци църнокапци? Прочее, ето ним владиката й викат хасии на верата и на царя, и вие му малчите и не му ги затварате устата заразени, и даже харно знайте, че той е сам, шо не почитат верата и не правит како Христа. Защо Христос не береше стока, а владиката берит; Христос беше облечен сиромашко, а владиката е облечен со салтанат; Христос им заповеда на апостолите да живееет како ашкетии — с едно расо, с една патерица от древо, с опинци и с торба хлеб на рамо; а владика како живит? С койни, с атови, със сеймени, с ясакчии, с кафеджии, със сеизи, с ахии; Христос плащаше харач на царя, а владика и царските закони ги имат погазени; Христос душата си я даде за овците негови, а владиката на овците свои душата им я извади. Та ево явно, че той е, шо не държит верата добро. Нека пушеет дизгините; нека праеет шо сакает; нашел шпиони и предаачи колку сакает, нашел миряни прости: защото Бугаринът еден голем недостатък имат, че е многу прост, и като той немат лошина на сърдце, му ся чинит, че всите такви ся, та така лесно ся мамит, с еден збор, с еден никакъв дар (поклон). Да не бехме прости, не ке го честехме калугерът пойке от Бога; а ние Богу не ся кланяме, а на калугеринът, шо ни слеквит, му ся поклонваме, и да ни речит, летна магарето, го вервиме. Недостатък наш е, че сме многу прости. Я елате да я тратиме простотата и да ся чуваме, сетне да видиме: е ли рекъл Бог 40

000 народ (бугарски) да целуват ръка калугерска, що го биет? Обаче ние малчине, затова търгаме. Вината е наша, все наша, и попустина хулиме на владика. ... Него не го хулям; тебе, тебе те имам за хулейне, що не ся чуваш, що си толку прост на сърдце, дури таткойната мила си я предааш, и за владика да е кабил кръвта да си я пролееш. Защо, господине? Кое е харно сторил той, откога е владика? ... Кога той помогил на сиромаси? Кога помогил на училищата? Не земат рушвети како напред? Хакът не му го даваме како за хатър? Тебе, тебе те опитвам, господине! Толку си прост, пак и саип му излеглиш, и таткойната си я предааш, и топлиш в пазуха змия, що ке те каснит! Та владика бил за хулейне! Не, брате! Тебе, тебе предаачу те имам за хулейне, що со света голотия ми си се оженал, и си чеда стекъл, и си зел на душа, и си ги пулиш голи и боси и без воспитание и пулиш, че торбата ке им я клаиш на рамо, и пак работата не ти ся хвацат в ръки, за да ги храниш. Тога що чиниш ти? Ходиш у владика, му ся продааш заедно с фамилията твоя и с света таткойна, и му ги лижиш саханите, и му чиниш шпионство. От тебе що хаир? Кога не си можел да ся чуваш сам себе си, та ти ке я чуваш таткойната? Ти саде за вред си роден и за тежина на земята и за зараза, и тие, що те търпеет, са токму с тебе!

Та пак ние сме биле христијани! Не ни кажвит верата, че овая живот е куса, че има второ судище, че тамо тежък тоар ке носеет тие, що можеле едно добро да сторее, та не го сториле, и че тамошната живот край нема? Кой от нас придобил нешто за вечната живот? Кой смислил да си оставит потем (подир) смърт име живо и да му се памевит име и пред люгие и пред Бога? Та ни е срамота да ся речеми христијани, зашто работите не ни са христијански. А ние ся надеваме с всичкият ум, че сме христијани и ке хойме право во райт. Многу, многу сме мамени! Священото писание велит, че верата без работи добри е мъртва; а ние кое добро сме сториле на таткойната? И че, ако сториме добро, сами себе си го чиниме, сами себя ся чуваме. Хаир! Ние сме толку одалечени от доброто, що правийт човек го имаме за будала, а музевирът за честен, всеко лошо за харно, а харното за лошо, та затова никако не можиме да ся зачуваме.

Господа! Законът Божий “чувай се” досега придобихме поне да го расталкуваме; обаче той е толку гљбок и толку богат, що уста човечка не можит да го изречит. Свите книжа, що се нахождаат по векот, све ти пишеет: “Чувай се”; ама ние от свите страни видохме, от го имаме престъпено, та затова сме испаднали на едно мертебе, що, колку славен беше Охрид напред, толку сега свиет век се лексаат сос нас. Затова сте испаднати денеска на ваков еден сон болезлив и мартов, понеже Господ рече: “Ако не се чуваш, свите таксирати (мъки) ке бидет на главата твоя”.

Сега на овая щета кой му е лекот? Лекот, що леквит секая щета от корен е учението. Това не го велам яз; го велет мъжи умни. Урнек го имаме царот наш милостивен, що разбра, оти учението крепит царство, и за учението му е първото гайле, и ката ден по свето царство широко праит училища по нови начини, и каде да чуе некое дете остроумно и сиромашко, го земат да го учит со трошок негов, и многу деца такви пуцат во Европа да ги прокопсат. Урнек я имаме Бугария: в час отвори училища на народниј язык, в час ся просвети и разбра харното и лошото. И секой народ колку пойке учение имат, толку по-деветлетия е. Обаче учението е далеко от нас; дори да ся исплодит учението в Охрит, от нас никой жив не ке останит да го видит това добро. А пак ако не го утвѣрдиме майкинијт язык в училищата наши, непременно векове неброени ке поминеет, що Охрид не ке можит да видит учение и бело видело.

Та, како пулите, учението е нај-добър лек, обаче скап и многу далеко от нас. Потем учението кой е лекот другнй? Лекът другнй е да ся плачнме за непраинето калугерско; да не малчине, да не думаме, че царът ни е очув; да пишиме на царя, на патрика да ни пушеет владика достоен, що да ни излеквит раните наши, да ги откорнит тарафите, да ги крепит

училищата; владика добър, що да ни боравит (считават) за синови и ние да го боравиме за татко, и с все сърце ръка да му целуваме. От ова друго по-лесно имат ли? Обаче имате още еден лек, господа — още еден толку; и разве ќе можите да го пиете? Аз имам борч да речам кой е той лек. Ако вистина го сакате харното ваше, да ги забележите добро всите нечестни охриянци, всите предавачи, всите шпиони, всите, що ги лижеет саханите владички, всите, що излегвее саип или от интерес, или от невежество или от простота и глупавчина. Всите тие малцина са да ги забележиме; добро утро да не им велите, в куките ваши да не ги прибирате, в куките нихни да не газите, земайние-давайние с ними да немате, та тие тога ќе бидат токмо афоресанн (отлучени), понеже народът можнт да афоресат кога сакат и ер кого сакат. Народът е по-страшен от морето, по-страшен от огнот: първо Бог, сетне царът, сетне народът. Обаче можиме ова да го сториме? Не. Защо? Защо мене владика ми подал поклон от пет пари, та яс му пзлегвам саип, и дома ми го пречеквам, и на митрополията му ходам. Тебе ти дошол на визита дома, и на умът твой ти ся чинит, че всийт дар Божий дома ти се растоари; тебе ти рекол добро утро, та ти сетне що велиш? Ах, мене ме любит владика: та кога мене ми е харно, земята всета нека горит. Секой за харното свое печалит, а мошне малу печалеет за харното па сиромашията. Затова умираме како песои, а никой потем смъртта не остават име и слава да му ся споменаит. Хе, християне! Що ся надуваш ти, че еде кой газнал дома ти? А ти вчера сам го хулеше и ся караше! От една страна го хулиш, от друга пак го честиш. Що ти требит да хулиш? Не мешай се с него, имай го за афоресан, та тога да видиш ели не се менвит Охрид, ели не се чинит рай Божий. И оспай, че на таткојната цела ќе сториш едно добро, туку и на афоресанийт и нему добро му чиниш, зашто ќе го видиш в малу време че ся сторил ягне, ся сторил светец. Хаир! Сакаме да ни дојдет еде кой и еде кой на визита! Та сме търгале, търгаме, н още многу ќе търгаме и ние, н чедата ваши, и внукои и превнукои ваши. Всите това ќе добиет от вас за наследство: бедствия! Друго нищо не. Следователно, съгласен ли е Бог на ова търгајне, на овие бедствия? Не! Бог ти даде разум и ти рече: “Чувай се”, а ти ся не чуваш, та търгаш. Ах, кой ти е виноват? Та ние с низостните наши не можиме да речиме, че сме люгие, не можиме да речиме, че сме живи. Ние още на живогта сме мъртви!

Прочее, елате да дайме сполай на Бога, че имаме цар милостив, що любит харното н ненавиждат лошото; що имат около себе си командири умни; що знаит колку му сме биле всекой път верни, и ни имат земени под колтукът негов. И имаме да ся надеваме, че со покривителството негово не ќе отидиме до века в овая темннца. Амин!